

Naar een effectiever beleid voor geest-beïnvloedende middelen

Bernard ter Haar, januari 2022

Het is niet zo moeilijk om vast te stellen dat het Nederlandse drugsbeleid failliet is. Er is geen bestuurlijke greep meer op het gebruik van geest-beïnvloedende middelen, en de drugscriminaliteit is een buitengewoon winstgevende activiteit waarvan de negatieve maatschappelijke betekenis groeiende is. Met die constatering is het fundament weggeslagen van de twee pijlers van het Nederlandse drugsbeleid: het dienen van de volksgezondheid en het bestrijden van de drugscriminaliteit. Het is dus de hoogste tijd om op zoek te gaan naar een ander beleid, dat effectiever is dan het huidige. Doorgaan op de huidige weg is ronduit gevaarlijk, want het is een verloren strijd, die het gezag van de overheid en de stabiliteit van de samenleving alleen maar verder zal ondermijnen.

Meer geld voor handhaving betekent verharding

Het Rijk is decennialang heel zuinig geweest met het inzetten van financiële middelen voor de bestrijding van de drugscriminaliteit. Die heeft zich dan ook rustig kunnen ontwikkelen, niet zelden tot afgrijzen van andere landen, waar veel drugs vanuit Nederland werden ingevoerd. Nu de drugseconomie in Nederland een sector is waarin ergens tussen de 10 en 20 miljard euro wordt verdiend zal het echt niet meer helpen als de overheid 100 miljoen extra inzet voor handhaving. Zo'n inzet is een orde van grootte die moeiteloos gepareerd kan worden door het criminele circuit. Het zal de strijd tussen gezag en criminelen wel verharden. Meer intimidatie, meer omkoping, meer infiltratie in de bovenwereld, meer moorden. Dat is een beweging die al zichtbaar wordt met de moorden op Wiersma en De Vries.

Beleid is gebaseerd op ideologie, niet op evidence

Het huidige beleid is meer gebaseerd op ideologie dan op ratio. Maar van een ideologische discussie over effectiviteit van beleid valt weinig te verwachten. Als we op zoek willen naar evidence based beleid, is er voor het huidige beleid weinig positieve evidence te vinden. Dat constateert ook het WODC samen met de Universiteit van Tilburg in een uitgebreide studie naar het beleid sinds 2015 die medio 2021 verscheen. Dat is ook geen wonder als we de volgende elementen op een rijtje zetten:

- Een verbod op geest-beïnvloedende middelen creëert criminaliteit. Er is heel veel ervaring in de wereld met dit fenomeen. Bekend is bijvoorbeeld de mislukte drooglegging van de Verenigde Staten in de vorige eeuw, waarbij alcoholgebruik werd verboden. Een recent voorbeeld zien we ook in Nederland in een aanpalend veld, dat van het gebruik van anabole steroïden. Omdat productie en verkoop in Nederland verboden zijn, zien we bij toenemend gebruik een crimineel circuit ontstaan en zich vermengen met bestaande criminele circuits, waar veel geld in verdiend wordt.
- Het Nederlandse beleid ten aanzien van geest-beïnvloedende middelen is zo inconsistent dat het aan niemand is uit te leggen. Dit ondermijnt het gezag dat van het beleid zou moeten uitgaan. Alcoholgebruik is toegestaan, zij het met enige ontmoediging, tabak is toegestaan, zij het met ontmoediging, hennep producten zijn verboden, maar worden gedoogd, Extacy is verboden maar wordt in elke feestgelegenheid gretig gebruikt, en niet zelden bij de ingang getoetst op kwaliteit, cocaïne is verboden, maar in veel kringen inmiddels ook gangbaar als feestdrug, en ga zo maar door. In de huidige gebruikscultuur is een politicus die alcoholgebruik onbesproken laat, maar zich fel uitspreekt voor een verbod op soft drugs en xtc totaal ongeloofwaardig.

- Een verbod maakt gesprek, dialoog en verwerven van draagvlak voor beperking van gebruik onmogelijk. In de Nederlandse uitgaanscultuur zijn diverse geest-beïnvloedende middelen gangbaar geworden, en politiek-bestuurlijk is daar geen greep op. Niet op de kwantiteit, en evenmin op de kwaliteit. Zo kon het gebeuren dat de verkochte cannabis producten steeds sterker werden, en daarmee schadelijker voor de gezondheid, en hetzelfde gold voor diverse synthetische middelen. Goede voorlichting ontbreekt, en instrumenten om bijvoorbeeld via accijnzen gebruik terug te dringen is ook onmogelijk voor middelen die verboden zijn. Gebruikers klooiën maar wat aan, experimenteren met alles wat voor handen is en laten zich beïnvloeden door vriendenkring of handelaren. Zij zijn daarmee kwetsbaar voor misleiding, inzuiging in het criminele circuit en voor levensgevaarlijke producten.

Ervaringen met legalisering

Als een beleid gebaseerd op algeheel verbod en bestrijding van de handel zo ineffectief blijkt, loont het de moeite om te kijken of een beleid zonder verbod effectiever zou kunnen zijn. Meer en meer experts pleiten ook voor legalisering van geest-beïnvloedende middelen. Bij het nadenken over hoe zo'n alternatief beleid er uit zou kunnen zien worden we geholpen door het feit dat de twee maatschappelijk en qua gezondheid meest schadelijke stoffen legaal verkrijgbaar zijn. Er is dus evidence voorhanden. Het gaat dan over alcohol en tabak. We zien bij deze twee stoffen ook dat er een hele mix aan beleidsinstrumenten voor bestaat. We zien trouwens ook dat het niet eenvoudig is om het gebruik beheersbaar te houden. De belangrijkste instrumenten zijn voorlichting en tegengaan van verleidende reclame, ontmoediging via hoge accijnzen en deelverboden voor bepaalde locaties of leeftijden. Al deze instrumenten zijn tot stand gekomen via een maatschappelijke debat en een democratisch proces. Laten we de elementen van een gelegaliseerd beleid voor zoveel mogelijk geest-beïnvloedende middelen (in een internationale context; zie hieronder) eens langslopen:

- Legalisering is niet hetzelfde als stimulering. Legalisering biedt juist de mogelijkheid om een dialoog aan te gaan over alle negatieve aspecten die met het gebruik samenhangen, en goede voorlichting te geven. Het softdrugs gebruik wordt in Nederland meer getolereerd dan in veel andere landen, maar dat betekent niet dat het gebruik hier ook hoger is. Integendeel. Dit geldt trouwens ook op andere gebieden. Waar abortus legaal is, komen abortussen, vooral bij jonge meisjes, minder voor dan in landen waar een verbod geldt. Een open maatschappelijke dialoog over alle aspecten van gebruik van geest-beïnvloedende middelen, en vooral de (potentieel) verslavende gevolgen ervan, is essentieel om een verantwoord gebruik te realiseren en een geloofwaardig beleid van beheerst gebruik op te kunnen zetten. Hoe belangrijk dat aspect is, zien we bijvoorbeeld ook in de VS ten aanzien van het gebruik van opiaat-achtige pijnstillers, waarvan legaal gebruik bij gebrek aan medische en maatschappelijke controle tot miljoenen slachtoffers heeft geleid.
- Legalisering biedt de mogelijkheid om belasting en accijnzen te heffen en daarmee het gebruik te ontmoedigen, maar ook om maatschappelijke kosten te kunnen dekken met maatschappelijke opbrengsten. Het voorkomt bij een gespreider aanbod exceptionele winsten die nu in de drugseconomie worden behaald. Het biedt ook de mogelijkheid om kwaliteitseisen te stellen en de sterkte van de werkzame bestanddelen te reguleren.
- Legalisering kan leiden tot consistent beleid dat goed uitlegbaar is en daarmee ook maatschappelijk beter handhaafbaar. De discrepantie die nu bestaat tussen de traditionele en alom geaccepteerde feestdrug alcohol en het scala aan nieuwe feestdrugs dat daar door de huidige generaties aan is toegevoegd kan worden weggenomen.
- Legalisering kent internationale beperkingen. De internationale context is dikwijls aangegrepen als argument waarom legalisering van drugs in Nederland onmogelijk zou zijn.

Inmiddels hebben een flink aantal landen het gebruik van bijvoorbeeld cannabis gelegaliseerd (en is ons buurland Duitsland voornemens dit binnenkort te doen), en is daarmee de betrekkelijkheid van dat argument getoond. Toch zullen middelen die niet in Nederland worden geproduceerd en elders in de wereld verboden zijn, zoals opium en cocaïne, in Nederland niet gelegaliseerd kunnen worden. Voor bijvoorbeeld paddo's en veel synthetische drugs geldt deze beperking niet. Maar het zal aan de Nederlandse burger beter uit te leggen zijn dat de buitenlandse producten uit een crimineel circuit ontoegankelijk moeten blijven dan in de huidige context. Er is namelijk een logische en uitlegbare consistentie aangebracht.

- Legalisering haalt een bron van criminele inkomsten weg. Terugdringen van de macht van het geld van de criminele circuits in Nederland is essentieel om maatschappelijke stabiliteit te behouden, of terug te winnen. Legalisering betekent overigens helemaal niet dat de drugscriminaliteit in één keer verdwenen zal zijn. De bestaande gevestigde criminele belangen zullen er alles aan doen om hun positie zo sterk mogelijk te houden. Maffiagedrag waarbij ook legale kanalen worden afgeperst of worden geïnfiltrerd moet worden gevreesd, en zal nog veel handhavende capaciteit vragen. De geheven accijnzen bieden daar overigens ook de financiële middelen voor.
- Een vrije markt voor verslavende producten is onbetrouwbaar. We zien dat sterk bij de tabaksindustrie, die decennialang uit alle macht heeft geprobeerd de maatschappelijke discussie over de schadelijkheid van tabak te beïnvloeden. We zien het ook bij de farmaceutische industrie als het gaat om verslavende pijnstillers. Zonder strakke regulering en het inperken van hun beïnvloedingsmogelijkheden zal het tegengaan van verslaving moeilijk zijn.
- Aan beperkend beleid zitten grenzen. Als de tabaksaccijns zo hoog wordt dat het alle kenmerken heeft van een verbod zal er een crimineel circuit ontstaan dat een deel van de omzet overneemt. In Nederland is de leeftijdsgrens voor alcoholgebruik verhoogd van 16 naar 18 jaar; niet uit te sluiten valt dat de groei van de rol die alcohol inneemt in de studentencultuur daar een gevolg van is.

Op basis van onderzoek het beleid omgooien

De mens heeft veel behoeften. De behoefte aan geest-beïnvloedende middelen is zo oud als de mensheid zelf. De kracht van de samenleving wordt in belangrijke mate bepaald door het succes waarin deze behoefte beheerst kan worden en maatschappelijk aanvaardbare manier gekanaliseerd. Een verder terugdringen van alcoholverslavingen is daarbij net zo belangrijk als de legalisering van xtc. Ik heb houtje-touwtje een aantal elementen voor een effectiever beleid op een rijtje proberen te zetten. Het zou goed zijn als het kabinet zich niet verschanst achter het uiterst beperkte experiment rond marihuana, maar een stevig wetenschappelijk onderzoek laat doen naar evidence based succesvol beleid voor geest-beïnvloedende middelen en daarnaar gaat handelen. Het huidige beleid is immers failliet, en gevaarlijk voor onze maatschappelijke stabiliteit.